

Maria Jesus Albisu Toledo

*Tolosa,
Gipuzkoa
(1923)*

Aurkibidea

Biografia

Urkizuko Urkizu Gainkoa etxean jaio zen. Bi bizitzakoa zen etxea, eta Maria Jesus eta bere familiaren bizitza taberna ere bazen. Sei senidetan gazteena, 11 urte zituela Zumarragara joan zen, izeba baten etxera, mojen eskolan ikasi ahal izateko. Handik etxera itzuli zen, eta gerra garaiko urte ilun haiek pasa ondoren, Urkizuko beste baserri batera ezkondu zen, Etxe Onetara.

Zintak

TOL-020

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Artetxe, Miren
- **Data:** 2010-05-04
- **Iraupena:** 57 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Oruesagasti, Ainitze

Pasarteak

1. Garai bateko Urkizu

- **Erref:** TOL-020/002
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:02:09. **Bukatu:** 00:04:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:

Urkizuko tabernari buruz hitz egiten du. Garai batean, auzoa nolakoa zen kontatzen du. Sei senide ziren, eta Maria Jesus zen gazteena. Umetako eginkizunak aipatzen ditu: itulan egin, mezara joan eta eskolara joan. Egunero joan behar izaten zen mezara. Hilean behin, kongregazioan biltzen ziren.

2. Urkizuko eskola

- **Erref:** TOL-020/004
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:05:08. **Bukatu:** 00:07:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Eliza ondoan, Urkizuko eskola zegoen. Apaizak ematen zien eskola. Euskaraz ikasi zuen. Gerra ondoren, eliza aurrean eskolak egin zituzten.</p>

3. Lau erregelak eta euskarazko liburuak

- **Erref:** TOL-020/005
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:07:45. **Bukatu:** 00:09:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala

Laburpena:

<p>Dotrina euskaraz ikasi zuen. Lau erregelak ere ikasi zituen: batuketa, "kenduketa", zatiketa eta "tolesketa". Xabiertxo, Sabin

euskalduna

 eta

Pernando amezketarra

 liburuak erabiltzen zituzten.

4. Errezoa, aurreneko gauza

- **Erref:** TOL-020/006
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:09:44. **Bukatu:** 00:10:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

Eskolari hasiera emateko, errezatu egin behar izaten zen aurrena: "Agur Maria guztiz garbia...". Neskak eta mutilak elkarrekin ikasten zuten.

5. Zumarragara, mojetan ikastera

- **Erref:** TOL-020/007
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:10:45. **Bukatu:** 00:12:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolara herritik kanpo

Laburpena:

11 urte zituela, Zumarragara joan zen mojetara ikastera. Denbora horretan, izebaren etxean egon zen bizitzen. Eskola erdaraz izaten zen, eta hango kontuak kontatzen ditu.

6. Ezjakina, beti sufritzeko da!

- **Erref:** TOL-020/008
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:12:44. **Bukatu:** 00:15:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

Zumarragako mojen eskolan, erdaraz egiten zuten. Maria Jesusek ez zekien hitzik ere erdaraz, eta beharrak irakatsi zioela dio. Erdaraz hitz egiten ez jakiteagatik asko sufritu du; euskaldunei barre egiten zien eskolan.

7. Eskolako betebeharrak eta laborea

- **Erref:** TOL-020/010
- **Iraupena:** 0:03:24. **Hasi:** 00:15:46. **Bukatu:** 00:19:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolara herritik kanpo

Laburpena:

Ikasturte bat egin zuen Zumarragan, mojen eskola batean. Mojek ez zekiten euskaraz. Goizetan, dotrina eta matematikak egiten zituzten; arratsaldetan, laboreak izaten zuten. Gurutze-puntua, bainikak, brodaketak... egiten zituzten. Bazkaltzera, Urretxura joaten zen izebarenera. Ez zuten uniformerik erabiltzen.

8. Zer da gerra, ama?

- **Erref:** TOL-020/011
- **Iraupena:** 0:01:34. **Hasi:** 00:19:10. **Bukatu:** 00:20:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Gerra hasterako, Zumarragatik Urkizura itzuli zen. Zumarragako eskolako mojak beldur omen ziren eliza erreko ote zieten. 12 urteko gaztetxo batek gerra zer den ez jakitea eta hari zaion beldurrari buruz hitz egiten du. Tropak Urkizun ibili zirela gogoratzen du. Anaiak gerran ibili ziren soldadu.</p>

Transkripzioa

- Zuk Zumarragan aitzen zendun gerra bazetorrela edo?
- Bai! Mojak, bai, negarrez-ta nola egoten zien. Nola ari zien etxek... zeak, elizak erretzen. Nunbait aitzen zuen periodikoti o nunbaiteti ta negarrez egoten zien. Bai. Jun beharko zuela ta itxi ingo ziela ta... Bai, orduako hasi zien amenazoka nunbait. Elizak erretzen-ta hasi zien, bai. Bai. Hori gogoratzen zait.
- Zuek´e bildurrez egongo ziñaten ordun.
- Bueno, bildurra... bai, gerrai bildurra zitzaion. "Zer da gerra?" esaten gendun guk, "Zer da gerra, ama?" ta "Zer da gerra?" ta.
- Ta allatu zala jakin zenduen egunen baten? Hola, goguan dezu zuk nun ziñan jakin zendunen allatu zala gerra, hasi zala?
- Bai, Jesus! Urkizua etorri zien tropak-eta etorri zien ta. Guk taberna genduken, ta tabernara etorri zien. Jesuuss! Danak motxillakin ta fusillakin ta. Hori gogoratzen naiz.
- Zuk gerra hasi aurretik ya Urkizua bueltatu ziñan bazpare.
- Bai, bai, bai, ya etxea. Etxea etorri nitzan, izebanetik etxea etorri nitzan ya. Eskolatik ya bukatu zan eskola. Han bukatu zien eskolak. Nere... Gero anaiak´e bai, anaiak´e soldau jun zian. Haik´e gerraa.

9. Tropak Urkizura sartu

- **Erref:** TOL-020/012
- **Iraupena:** 0:03:25. **Hasi:** 00:20:44. **Bukatu:** 00:24:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerrako kontuak aipatzen ditu. Lehenengo, "gorrien" tropak sartu ziren Urkizun, eta gero, nazionalak. Tiroketak, intendentziak... aipatzen ditu.

Olamuño mendian hiru gorpu lurperatu zirela dio, baita auzoko beste baserri batean ere.

10. Hegazkinak zaintzeko etxola

- **Erref:** TOL-020/014
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:24:15. **Bukatu:** 00:25:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Politika » Jarrera politikoak » Erreketeak

Laburpena:

Soldaduei buruz hitz egiten du: txapel gorriak (erreketeak), karlistak, falangistak... Tropa bakoitzak zer bereizgarri zituen aipatzen du. Urkizun, etxola bat egin zuten soldaduek hegazkinak zaintzeko.

11. Soldaduek ere jan egin behar

- **Erref:** TOL-020/016
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:27:42. **Bukatu:** 00:29:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Soldaduak askotan joaten ziren Urkizuko tabernara. Soldaduek euren poltsikotik ordaintzen zuten tabernan hartutakoa.

12. Mendikute eta Albiztur aldetik tiroak

- **Erref:** TOL-020/017
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:29:10. **Bukatu:** 00:30:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerrako kontuei buruz hitz egiten du. Mendikute eta Albiztur aldetik izaten ziren tiroketak aipatzen ditu.

13. Soldadu ibilitako auzokideak

- **Erref:** TOL-020/018
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:30:53. **Bukatu:** 00:32:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » lhes egin beharra

Laburpena:

Beldurra zela eta, Urkizuko zenbait gizon alde eginda egon ziren. Soldadu ibilitako auzokideak eta haien gorabeherak aipatzen ditu: zaurituk, hildakoak...

14. Anaiak, soldadu joandakoak

- **Erref:** TOL-020/019
- **Iraupena:** 0:00:47. **Hasi:** 00:32:58. **Bukatu:** 00:33:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerra denboran, auzotar ugari joan zen Urkizutik soldadu. Maria Jesusen anaiak ere soldadu joan dira.

15. Umetako jolasak

- **Erref:** TOL-020/021
- **Iraupena:** 0:02:09. **Hasi:** 00:34:12. **Bukatu:** 00:36:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Umetako jolasak aipatzen ditu: gordeketa, sokasalto, puxaketa... Neska eta mutil ibiltzen ziren jolasean.

16. Jolasean, galduz gero...

- **Erref:** TOL-020/023
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:36:31. **Bukatu:** 00:38:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

<p>Umetako jolasak. Neska eta mutilen jolasak. Txokoketan, pilotan, sokasaltoan... aritzen ziren. Jolasean galtzen zuenak Ama Birjina edo santuren baten estampa eman edo errezo bat egin behar izaten zuen.</p>

Transkripzioa

- Ta sokasaltoan neska-mutillak batera ibiltzen ziñaten? O neskak bakarrik?
- Danak. [Haiek] igual beste zeoze sortuko zuen, saltoka o zean, [etxesalton] o ze esaten zaio? Salto iten. Bat etzanda jarri, hola, etzanda o lau-hankan jarri, ta gero salto in gaiñeti ta. Hala ibiltzen zien mutillak. Ni gogoratzen naiz. Gero pelotan ta. Pelotan´e bai.
- Zuek pelotan ez ziñaten ibiltzen?
- Bai, txokoketan. Bai, ibiltzen giñan, bai. Eta gero zean... Bai, gero zea´re bai, txokoketan ta gero esto... jokutzen gendun, ba... Ordun izaten zan estampa. Estampak. Ordun estimazioa izaten zuen estampa hoik. Hainbeste

estampa izaten zan orduan. Eta estampa. Galtzen zunai estampa ematea; entregatu behar zundun estampa bat, galtzen bazundun. Estampa zan orduan asko.

- Zeren estampa izaten zian?

- Ama Birjina-eta, estampa. Jesusen Bihotza ta Arantzazukoa ta, estampa. Behintzat, estampa. [Zenbaitetan pillak estampa eta]. Klaro. Zeozen ilusioa.

- Txukun-txukun gordeta eukitzen zenitun kuarton?

- Klaro. Estampa. Hori gogoratzen naiz ni. Eta beste batzuk baztar jarri ta, zeau, agurmari bat esan o...

- Galdu ezkeo?

- Galduta. Holako zigorrak.

- Zeuok zeuon buruai jarrita?

- E?

- Lagunan arten jarritako zigorrak?

- Klaro. Holaxen. Gure gazte-denbora hola jun zan. Gerrakin asko zeatu zan, e? Buuu... Moztu ziun guri gerrak...

17. Anaiei berri jakin nahi

- **Erref:** TOL-020/024
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:38:35. **Bukatu:** 00:41:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerraren eragina. Gerrak 13 urtetik 18ra bitartean harrapatu zuen Maria Jesus. Soldadu joandako anaiei berriak noiz iritsi zain egoten ziren etxean. Txokolatea, gazta eta dirua bidaltzen zizkien paketeetan. Gutunak ere bidaltzen zizkien.

18. Tolosara, zaldia kargatuta

- **Erref:** TOL-020/026
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:41:45. **Bukatu:** 00:43:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:

Urkizuko neskak egunero joaten ziren Tolosara esne-partitzera. Zaldian eramaten zuen esnea. Goiko baserrietakoak Monteskutik joaten ziren. Behekoak, berriz, Olarraindik, Bentaunditik barrena.

19. Etxez etxe, esnea partitzen

- **Erref:** TOL-020/028
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:44:20. **Bukatu:** 00:45:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:

Bederatziak alderako joaten zen Tolosara esnea partitzera. Esne-bezeroak zituen, eta etxez etxe ibili ohi zen esnea partitzen. Litro esnea neurtzeko txantxila erabiltzen zuen. Eguerdi parterako etxera itzultzen zen erosketak eginda.

20. Esne-salmenta, diru iturria

- **Erref:** TOL-020/029
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:45:40. **Bukatu:** 00:46:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:

Egunero joaten zen Tolosara esnea saltzera. Esne-bezeroak zituen, eta etxez etxe ibili ohi zen esnea partitzen. Esnea sobratzen bazen, plazan saltzen zuen. Esnea faltan izanez gero, berriz, auzokideei erosten zien bezeroekin kunplitzeko. Esnearen salmentarekin lortutako diruarekin ogia eta haragia erosketen zituen kalean.

21. Neguan eta igandetan ere esne-partitzera

- **Erref:** TOL-020/030
- **Iraupena:** 0:01:09. **Hasi:** 00:46:45. **Bukatu:** 00:47:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:

Elur garaian, bi egunetik behin joaten zen Tolosara esnea saltzera. Igandetan ere joaten zen, eta, orduan, Tolosan entzuten zuen meza. Baserritik alpargatekin ateratzen zen, eta, gero, jakineko toki batean zapatak janzten zituen.

22. Jaiegunetan, mantila

- **Erref:** TOL-020/031
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:47:54. **Bukatu:** 00:49:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Jaiegunetan, dotoreago jantzi ohi zen. Emakumeek mantila janzten zuten. Mantila beltza izaten zen, eta orratz batekin kateatzen zen buruan. Ezkontzetan ere mantila erabili ohi zen.

23. Igande arratsaldetako entretenimenduak

- **Erref:** TOL-020/033
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:50:30. **Bukatu:** 00:51:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Inauteriak
- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak

Laburpena:

Jai arratsaldetan Urkizun ibiltzen ziren. Bezperen ondoren, paseoan, karta-jokoan, dantzan... pasatzen zuten arratsaldea. Auzoko batek aho-soinua jotzen zuen. San Joanetan, inauterietan... jaitsi ohi ziren Tolosara.

24. Urkizuko San Pedro jaiak

- **Erref:** TOL-020/034
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:51:41. **Bukatu:** 00:53:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Auzoko ospakizunak

Laburpena:

<p>Urkizuko festak San Pedroetan ospatzen ziren. Alegiatik "ttuneroa" joaten zen. Zortziurreneko igandeari "festa domeka" esaten zioten, eta, orduan, gazte jendeak soinujolea eramaten zuen. Plater-tiroketa, boloak... izaten ziren.</p>

25. Inguruko herrietako festak

- **Erref:** TOL-020/035
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:53:46. **Bukatu:** 00:55:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Beste toki batzuetara jaietara

Laburpena:

Inguruko herrietako festak. Albizturko festetara joaten ziren. San Joanetan, Tolosara joan ohi ziren. Urkizutik Tolosara oinez ordubeteko bidea zegoela dio.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-12-03

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com